

O pagină de dragoste

ÉMILE ZOLA, cel mai important reprezentant al școlii naturaliste, s-a născut în 1840 în Paris. După ce termină liceul, lucrează la librăria Hachette, împachetând cărți, apoi la publicitate. Prima sa operă, o culegere de povestiri, *Contes à Ninon* (Povestiri pentru Ninon), apare în 1864. Urmează *La Confession de Claude* (Mărturisirea lui Claude, 1866), *Madeleine Férat și Thérèse Raquin* (1868), bine primite de public. În 1871, Zola publică *La Fortune des Rougon* (Izbânda familiei Rougon) și *La curée* (Prada), primele două romane din ciclul „Les Rougon-Macquart”, un vast ansamblu ce va conține 20 de volume, publicate până în 1893 — dintre care cele mai importante sunt *Germinal*, *Gervaise* și *Nana* —, o impresionantă galerie a tuturor mediilor sociale ale vremii sale. În 1897 se implică în Afacerea Dreyfus, ceea ce îi va aduce condamnarea la un an de închisoare și 3 000 de franci amendă. Pentru a se sustrage pedepsei, se refugiază timp de un an la Londra. În 1899 începe un nou ciclu romanesc, „Cele patru Evanghelii”, din care nu scrie decât trei volume. Zola moare în 1902, din cauza unei intoxicații cu monoxid de carbon.

CLASICI AI LITERATURII UNIVERSALE

ÉMILE ZOLA

O pagină
de dragoste

Traducere din limba franceză de
TEODORA POPA-MAZILU

Prefață de
LILIANA ANGHEL

CORINT

Redactor: MIRELLA ACSENTE
Tehnoredactare computerizată: MIHAELA CIUFU, SIMONA BĂNICĂ

Designul copertei: ANDREEA APOSTOL
Ilustrația copertei reproduce un detaliu
din *Loja* de Auguste Renoir

Émile Zola
UNE PAGE D'AMOUR

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin
GRUPULUI EDITORIAL CORINT.
CORINT este marcă înregistrată.

ISBN: 978-606-8623-94-8

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ZOLA, ÉMILE

O pagină de dragoste / ÉMILE ZOLA; Trad.: Teodora Popa-Mazilu; pref.: Liliana Anghel - București : Corint Books, 2015
ISBN 978-606-8623-94-8

I. Popa-Mazilu, Teodora (trad.)
II. Anghel, Liliana (pref.)
821.133.1-31=135.1

Un roman aflat la confluența dintre romantism, realism și naturalism

În prefața romanului *Izbânda familiei Rougon*, primul din seria *Familia Rougon-Macquart*, *istorie naturală și socială a unei familii sub cel de al doilea Imperiu*, Zola își afirmă intențiile și convingerile de scriitor naturalist: „Din punct de vedere fiziologic, cei din neamul Rougon-Macquart reprezintă înceata succesiune de accidente nervoase care se declanșează într-o familie, ca urmare a unei prime leziuni organice, și care determină, în funcție de mediul social, la fiecare dintre indivizii aparținând acestei familii, sentimentele, dorințele, pasiunile, toate manifestările umane, firești și instinctive, ale căror efecte capătă numele unanim acceptate de virtuți și de vicii. Din punct de vedere istoric, ei provin din popor; pătrund în toate păturile societății contemporane, se înalță în societate prin acel imbold profund modern pe care îl primesc cei din clasele de jos în traseul pe care îl străbat prin structura societății; ei povestesc astfel despre întreaga epocă a celui de-al doilea Imperiu prin dramele lor individuale, de la capcana loviturii de stat (2 decembrie 1851) până la trădarea de la Sedan”.

Cele 20 de volume care constituie acest vast ansamblu romanesco istorisesc fiecare câte o poveste aparte, având totuși puternice legături între ele, prin folosirea unui procedeu literar de succes datorită creației scriitorului Honoré de Balzac: reparația personajelor, sau cel puțin, pe parcursul narațiunii, trimiteri la alte personaje, cărora Zola le-a dat viață în romane publicate anterior.

Romanul *O pagină de dragoste*, al optulea din ciclul romanesc *Les Rougon-Macquart*, a apărut în 1877, deci înaintea publicării scrierilor teoretice ale lui Zola, precum *Romanul experimental* (1880), considerat de contemporanii săi manifestul naturalismului.

În acest studiu Zola, întemeietorul naturalismului, afirma că scriitorul trebuie să fie un observator, asemenea unui om de știință care face experimente de laborator, pentru a putea stabili în mod riguros înălțuirea dintre cauzele unui eveniment și consecințele sale. El a scris *Romanul experimental* sub influența certă a tratatului *Introducere în studiul medicinei experimentale* al doctorului Claude Bernard, care susținea că experimentele fac posibil controlul ipotezelor.

Zola caută cu perseverență să distingă, în anumite medii sociale, secretele lumii contemporane, sfâșiate de contradicții; astfel, fiecare roman din ciclul *Familia Rougon-Macquart* reprezintă o etapă dintr-un lung traseu, care străbate toate mediile sociale ale vremii sale.

Având pretenția de a lucra ca un om de știință, care caută adevărul absolut, studiind înălțuirea cauzelor și consecințelor, după legile firii și ale societății, Zola dovedește o oarecare naivitate; el uită că scriitorul nu poate fi considerat egalul unui om de știință, care operează cu date concrete, reale, în timp ce scriitorul — chiar dacă respinge orice generalizare, chiar dacă pune pe același plan aspectele esențiale și pe cele secundare, zugerând în mod obiectiv realitatea — apelează, în mod nemijlocit, și la imaginație.

Din fericire, prin opera sa, Zola se îndepărtează de teoria prea rigidă, prea îngustă, a naturalismului. În ciuda preceptului „*Adevărul, tot adevărul și numai adevărul*” pe care Zola încearcă să-l impună tinerilor săi confrăți naturaliști, tot el afirmă: „*O operă de artă este un colț al creației văzute din perspectiva unui temperament.*”

Această afirmație contrazice deci ideea conform căreia numai reproducerea exactă a adevărului, a realității, poate produce opere de artă; spunem acestea deoarece temperamentul, sensibilitatea artistului, sunt calități ce filtrează realitatea în mod subiectiv.

Într-un articol consacrat lui Émile Zola, un contemporan al său, scriitorul Guy de Maupassant spunea: „Zola pare să împingă până la sfidare această pasiune pentru adevărul gol-golui, pare să se complacă în descrieri despre care știe cu siguranță că îl vor indigna pe cititor, dar continuă să-l bombardeze cu cuvinte grosolane ca să-l învețe să le accepte și să nu mai facă pe delicatul. El spune pe șleau ce gândește despre oameni, despre strâmbăturile lor, despre viciile lor ascunse în spatele unei virtuți aparente; dar teoria ipocriziei este atât de înrădăcinată în noi, încât totul este permis, mai puțin sinceritatea. Or, Zola și-a luat fără să șovăie libertatea de a spune totul, libertatea de a povesti ce face fiecare. El nu s-a lăsat păcălit de comedia universală și nici n-a luat parte la ea (...) A ales să fie acel îndrăzneț care înfruntă falsa indignare și falsa pudoare a oamenilor din lumea bună.”

Aceste afirmații ale lui Maupassant, foarte juste, foarte bine cântărite, se aplică la ansamblul operei lui Zola, deci și la romanul *O pagină de dragoste*, cu o singură excepție: în acest roman, Zola a renunțat la violența limbajului și la imaginile șocante, ca acelea ale mizeriei materiale și ale abjecției morale.

Ca o amprentă a naturalismului se observă și în acest roman, scris cu o rară gingășie, înclinația autorului pentru cazurile patologice și aspectele morbide ale vieții, cât și asocierea ideilor legate de fiziologie și ereditate.

Fascinat de descoperirile biologiei și medicinei din vremea sa, Zola a avut ideea să aplice și în această carte metodele științelor experimentale pentru a construi destinele personajelor sale. Astfel, în romanul *O pagină de dragoste*, aflăm că Héléne este nepoata unei bătrâne alienate mintal, Adélaïde Fouque, și a contrabandistului alcoolic Macquart, personaje ce apar în primul roman al seriei, *Izbânda familiei Rougon*.

Ereditatea nesănătoasă, apăsătoare, a ramurii Macquart și-a pus amprenta și pe mama lui Héléne, Ursule Macquart, dăruindu-i o minte înceată și o sănătate subredă.

În mod surprinzător, Héléne nu suferă de dezechilibrul nervos și fizic al bunicilor și mamei sale, semănând mai mult cu tatăl ei,

modestul pălărier Mouret; ea este calmă, răbdătoare, rezistentă fizic și de o rară frumusețe; în schimb, fetița ei, Jeanne, este marcată de ereditatea dezastruoasă, având o sănătate extrem de precară și fiind predispusă la tot felul de boli.

În plus, Zola naturalistul supune atenției cititorului un studiu atent asupra societății, în special asupra mediului burghezilor înstăriți din Paris, dominați de pasiunea pentru mondenități, pentru baluri și distracții frivole, cât și de grija pentru păstrarea aparențelor de virtute, de bună-cuviință și de cordialitate. În acest fel, Zola denunță într-o manieră voit neutră, aparent obiectivă, imoralitatea, ipocrizia și bonomia surâzătoare a acestei societăți „alese”.

Dar *O pagină de dragoste* nu este numai o *istorie naturală* a unei familii și o *istorie socială*, adică o descriere veridică a societății burgheze din timpul domniei lui Napoleon al III-lea, ci și o fină analiză a vieții afective a eroinei, Héléne, o tânără femeie văduvă și castă.

Romanul istorisește o experiență de viață, dureroasă, tulburătoare, dar perfect verosimilă: evoluția unei iubiri interzise, a unei pasiuni ce pune stăpânire progresiv pe doi oameni cinstiți, înzestrați cu multă înțelegere și bunătate, Héléne și doctorul Henri Deberle.

Romanul *O pagină de dragoste* este un fel de moment de respiro între *l'Assommoir* și *Nana*, mult mai violente și mai provocatoare prin naturalismul imaginilor și brutalitatea limbajului. Acestui roman se pare că Zola a vrut să-i dăruiască mult din sensibilitatea și duioșia sa, reprimată constant în alte opere, ca și cum ar fi dorit să-și demonstreze sieși, cât și cititorilor și criticilor săi, că este capabil să trateze și un subiect de natură psihologică, într-un registru stilistic mult mai înalt.

Prin urmare, putem spune fără ezitare că *O pagină de dragoste* oscilează între romanul realist psihologic și romanul naturalist, străbătut, pe alocuri, de ușoare influențe romantice.

Aspectul realist-psihologic al romanului este dat, progresiv, de expunerea trăirilor profunde, dureroase ale lui Héléne, de dragostea sa tăcută, înăbușită, pentru doctorul Deberle. Ea se trezește dintr-odată la viață, după ani întregi de amortire a simțurilor și de lăncezeală afectivă.

Căsătoria ei cu Charles Grandjean, bazată pe prietenie și nu pe dragoste, i-a lăsat simțurile adormite; singura dragoste vie pe care o resimte este pentru fetița ei, Jeanne, pe care o înconjoară cu duioșie și abnegație maternă. Rămasă văduvă, ea continuă să întruchipeze condiția femeii burgheze casnice, trăind în umbra soțului, cu modestie și cumpătate.

Dar din momentul conștientizării și acceptării ideii de iubire, Héléne se dovedește plină de pasiune și răzvrătire, ca toți descendenții familiei Macquart. Și toată această intensitate a trăirilor ei mocnește în suflul pătimaș și în trupul firav al micuței Jeanne, fetița de doisprezece ani, dominând-o în asemenea măsură, încât o va răpune.

Romanul dezvăluie deci sfâșierea lăuntrică a celor trei personaje principale, Héléne, Jeanne și doctorul Deberle.

Scriitorul pătrunde în mintea și în suflul personajelor sale prin tehnica narativă realistă a monologului interior redat cel mai adesea în stil indirect liber. Astfel, cititorul ajunge să cunoască iubirea lumească, de nemărturisit, a lui Héléne pentru un bărbat care nu este al ei, și nevoia de sublimare a acestei iubiri pământene prin adorația față de Dumnezeu.

Nesigură de sine, șovăitoare, eroina dorește să creadă în ceva care să-i dea tăria de a nu cădea în ispita iubirii interzise. În același timp, în ea se dă o luptă surdă între dragostea pasională și dragostea maternă. Această luptă cu sine însăși este întetită și de caracterul posesiv al fetiței, care se manifestă surprinzător de diferit: ea este când dezarmant de calină și ascultătoare, când egoistă și tiranică față de mama sa, pe care nu vrea să o împartă cu nimeni.

Micuța Jeanne este și ea un personaj complex, ce ni se dezvăluie treptat, privit însă cu înțelegere și blândețe de naratorul omniscient, care-și rezervă dreptul de a ne explica în mai multe rânduri că această copilă nefericită, sortită unei morți premature, are o sensibilitate dureros de vie, care o face să-și presimtă sfârșitul și de aceea, probabil, se agață cu disperare de singura ființă stabilă, de nădejde, din viața ei: Héléne, frumoasa și buna sa mamă.

În afară de personajele secundare, precum doamna Deberle, abatele Jouve și domnul Rambaud, care au rolul de a zugrăvi

societatea burgheză a timpului și pe cel de a o determina pe Héléne să-și recunoască față de sine dragostea, în roman mai apar și două personaje simbolice.

Primul este moartea, care este o prezență latentă și amenințătoare de-a lungul întregului roman, întruchipată de amintirea părinților și soțului lui Héléne; în final, moartea o răpește pe micuța Jeanne, lăsând-o pe mama acesteia pradă unei dureri profunde și unei remușcări de nepotolit.

Al doilea personaj simbolic este Parisul, care-și schimbă înfățișarea în funcție de stările sufletești ale personajului care îl contemplă.

Există cinci descrieri ale Parisului în această carte, fiecare corespunzând uneia din cele cinci părți ale romanului. În aceste tablouri ale Parisului, pe care le contemplă Héléne ori Jeanne, naratorul este cel care-și asumă rolul de *descripteur*, personajul privitor fiind doar uimit, fără puțința de a transpune în cuvinte emoția resimțită în fața marelui oraș, pe care îl simte pulsând ca pe o ființă vie.

Ne referim aici la primul tablou, în care măreția, imensitatea peisajului citadin, într-o dimineată însorită de februarie, o fac pe Héléne să-și conștientizeze dragostea; în al doilea tablou, orașul este întunecat de ploaie, apoi scaldat în razele soarelui la asfințit. În acest moment Héléne este cuprinsă de farmecul liniștit al orașului înseninat, revolta ei slăbește în intensitate și atunci ea renunță să mai lupte împotriva iubirii și voluptății sale crescânde.

Parisul este deci o prezență vie, palpabilă, dar și un martor tăcut al acestei drame. Cele cinci descrieri ale Parisului sunt adevărate tablouri impresioniste, într-o proză poetică tulburătoare, punând în evidență când pulberea fină a razelor de soare căzând pe monumente, pe cursul șerpuitor al Senei, când ceața deasă a ploii, sau chiar bezna nopții, brăzdată, ici-colo, de lumina aurie a lampadelor și de cea îndepărtată a stelelor.

În aceste pasaje descriptive, Zola este mai degrabă romantic decât naturalist, deoarece prezintă în mod subiectiv mai multe peisaje pariziene în concordanță profundă cu trăirile personajelor (ne referim la acele „*paysages-états d'âme*” atât de des întâlnite în poezia și proza romantică, la Lamartine, Musset, Hugo). Agitația interioară a eroinei, sentimentele ei contradictorii, răzvrătirea,

furia, duișoia, liniștea și resemnarea în fața destinului își găsesc corespondențe tulburătoare în cele cinci tablouri ale Parisului.

Și totuși, la începutul ca și la sfârșitul său, romanul *O pagină de dragoste* își afirmă cu putere apartenența la naturalism, prin insistența și precizia cu care prezintă crizele de convulsii ale micuței Jeanne, cât și agonia acesteia. Aceste pasaje sunt tipic naturaliste, creând o atmosferă sinistă, evitând însă brutalitatea limbajului și excesul unor priveliști morbide, dezgustătoare.

În articolul consacrat lui Émile Zola, Guy de Maupassant susține ideea expusă în paginile prezentului studiu introductiv, și anume că în personalitatea lui Zola se îngemănează un romantic, un realist și un naturalist.

Ne vom permite deci, în încheiere, să-l cităm selectiv pe Maupassant care l-a cunoscut și l-a apreciat pe Zola la adevărata sa valoare: „Deci Zola este un revoluționar. Dar un revoluționar crescut în admirația pentru ceea ce vrea să demoleze (...) Astfel, tot atacându-i pe romantici, romancierul care s-a autointitulat naturalist folosește aceleași procedee de amplificare, dar aplicate într-un mod diferit. Teoria sa este următoarea: noi nu avem alt model decât viața, de vreme ce nu pricepem nimic din delirul simțurilor noastre; prin urmare, să deformezi viața înseamnă să produci o operă de proastă calitate, din moment ce este o operă bazată pe eroare (...) Dar, fiu al romanticilor, romantic el însuși prin toate procedeele sale, el poartă în sine o înclinație către poezie, o nevoie de a mări, de a accentua trăsăturile, de a crea simboluri din ființe și lucruri (...) De altfel, ce importanță au doctrinele, de vreme ce doar operele rămân, iar acest romancier a scris cărți admirabile, care păstrează totuși, în ciuda voinței sale, avântul unor cânturi epice? Acestea sunt poeme fără intenția de a face poezie, fără a respecta convențiile stabilite de predecesorii săi, fără nici unul dintre acele refrene poetice obositoare, fără idei preconcepute, poeme în care lucrurile, oricare ar fi ele, se ivesc egale în realitatea lor și se reflectă mărite, dar niciodată deformat, respingătoare sau seducătoare, urâte sau frumoase, în această oglindă amplificatoare, dar mereu fidelă și cinstită, pe care scriitorul o poartă în el.”

TABEL CRONOLOGIC

- 1840:** Se naște la Paris, la 2 aprilie, în timpul unei vizite a părinților săi în capitala Franței, Émile Zola, fiul lui François Zola și al lui Émilie-Aurélie Aubert.
- 1847:** Tatăl lui Zola moare pe neașteptate, într-un hotel din Marsilia.
- 1858:** Se stabilește împreună cu mama sa la Paris, unde se înscrie ca elev în ultima clasă la liceul „Louis le Grand”.
- 1862:** Se angajează la librăria Hachette, mai întâi ca lucrător la împachetatul cărților, apoi, după câteva luni, devine șef de publicitate.
- 1864:** Se căsătorește cu Alexandrine Meley.
- 1864:** Publică prima sa operă, o culegere de povestiri — *Contes à Ninon* (*Povestiri pentru Ninon*).
- 1866:** Zola publică *La confession de Claude* (*Mărturisirea lui Claude*) și un volum de cronici plastice — *Mon Salon* (*Salonul meu*).
- 1868:** Publică romanele *Madeleine Féral* și *Thérèse Raquin*, bine primite de public.
- 1871:** Zola publică primele două romane din ciclul „Les Rougon-Macquart”: *La Fortune des Rougon* (*Izbânda familiei Rougon*) și *La curée* (*Prada*).
- 1873:** Apare al treilea volum din ciclu — *Le Ventre de Paris* (*Pântecelul Parisului*).
- 1874–1877:** Zola publică în 1874 *Le Forgeron* (*Fierarul*), *Nouveaux Contes à Ninon* (*Noi povestiri pentru Ninon*) și *La conquête de Plassans*; în 1875, *La Faute de l'abbé Mouret* (*Greșeala abatelui Mouret*), al cincilea roman din ciclu; în 1876, *Son Excellence Eugène Rougon*, al șaselea roman din ciclu; în 1877, *L'Assommoir* (al șaptelea volum din ciclu) și *Une page d'amour* (*O pagină de dragoste*).
- 1880:** În volumul colectiv *Les Soirées de Médan* (*Serile de la Médan*), care cuprinde șase nuvele semnate de Zola, Maupassant, Huysmans, Hennique, Céard și Alexis (inspirate de războiul

- franco-german), Zola publică nuvela *L'Attaque du moulin* (*Atacul morii*). Sub titlul *Le Roman expérimental* (*Romanul experimental*), Zola își adună textele programatice; publică romanul *Nana*, al nouălea roman al ciclului, care-i atrage acuzația de pornografie.
- 1882–1893:** Zola continuă să publice noi romane din ciclul amintit, respectiv *Pot-Bouille* (1882), *Au bonheur des dames* (*La Paradisul femeilor*) — 1883, *Germinal* (în foileton) și *La joie de vivre* (*Bucuria de a trăi*) — 1884; *L'Oeuvre* (*Creație*) — 1886; *La Terre* (*Pământul*) — 1887; *Le Rêve* (*Visul*) — 1888; *La Bête humaine* (*Bestia umană*) — 1890; *L'Argent* (*Banii*) — 1891; *Le débâcle* (*Prăbușirea*) — 1892; *Le Docteur Pascal*, ultimul roman al ciclului — 1893.
- 1897–1898:** Se implică în ceea ce s-a numit „Afacerea Dreyfus”, cerând revizuirea procesului și publicând broșura *Lettre à la Jeunesse* (*Scrisoare către tineret*) și faimoasa scrisoare deschisă *J'accuse*, ceea ce îi vor atrage judecarea și condamnarea la un an de închisoare și 3 000 de franci amendă; pentru a se sustrage pedepsei, se refugiază la Londra, de unde va reveni abia în septembrie 1899.
- 1899–1901:** Inițiază un nou ciclu romanesc, „Les Quatres Évangiles”, din care publică *Fécondité* (*Fecunditate*, 1899); *Travail* (*Muncă*, 1901); *Vérité* (*Adevăr*) va apărea în 1903, iar *Justice* (*Dreptate*) nu va mai fi scris.
- 1902:** La 29 septembrie, Emile Zola moare asfixiat de fumul de cărbuni degajat de soba din dormitorul său. La înmormântarea sa, care se transformă într-o mare manifestație a forțelor progresiste din Franța, Anatole France rostește o emoționantă orățiune funebră.